

abyste zachoval tajemství, dokud by mě úspěch neoprávně zveřejnit je, a abyste neráčil vzbudit dojem, že jsem tak ješitný a domnívám se, že královna, která mě nikdy neviděla, se za mne chce provdat z lásky.“ Král mu slíbil, že promluví o tomto záměru jen s konečným, a uznal sám, že pro úspěch je nutno zachovat věc v tajnosti. Pan de Randaň radil panu de Nemours, aby odjel do Anglie prostě pod záminkou, že cestuje; ale princ se pro to nemohl rozhodnout. Vyslal Lignerolles, mladého, nadaného muže, svého oblíbence, aby vyzkoumal královnino smýšlení a pokusil se navázat styk. Očekáváje výsledek této cesty, navštívil vévodu savojského, který byl tehdy se španělským králem v Bruselu. Smrt Marie Anglické přinesla míru veliké překážky; schůzka koncem listopadu se rozešla a král se vrátil do Paříže.

Tu se objevila na dvoře kráska, jež upoutala zrak celé společnosti, a nutno přiznat, že to byla kráska dokonalá, poněvadž vzbudila obdiv na místě, kde byli tak zvyklí vídat sličné ženy. Pocházela z téhož domu jako vicedom de Chartres a byla jednou z nejbohatších dědiček ve Francii. Otec jí zemřel mlád a zanechal jí poručenství své ženy, paní de Chartres, jejíž dobrota, ctnost a záslužné skutky byly kromobyčejné. Ztratíviš manžela, prožila řadu let, než se vrátila ke dvoru. V tomto ústraní pečovala o výchovu své dcery, ale neusilovala jen o zušlechtnění jejího ducha a krásy, pomýšlela také na to, aby jí vstúpila ctnost a zálibu pro ni. Většina matek si myslí, že stačí nemluvit nikdy před mladými dívkami o galantnosti, aby se od ní odvrátily. Paní de Chartres měla opačné mínění;

34

slušnost k muži jeho druhu. Pan de Clèves na ni pohlízel s obdivem a nemohl pochopit, kdo je krásná žena, kterou vůbec nezná. Viděl z jejího vzezření a z celého jejího doprovodu, že je jistě velmi vznešená. Její mládí v něm vzbuzovalo domněnku, že je to dívka; ale poněvadž u ní neviděl matku a poněvadž onen Ital, který ji vůbec neznal, ji oslovoval „paní“, nevěděl, co si má myslet, a pohlízel na ni stále s úžasem. Všiml si, že ji jeho pohledy uvádějí do rozpaků, na rozdíl od mladých žen, jež vždy hledí s potěšením na účinek své krásy; ba zdálo se mu, že je příčinou její nedočkavosti odejít, a opravdu odešla dosti náhle. Když ji pan de Clèves ztrácel z očí, utěšoval se nadějí, že zví, kdo to je; byl však velmi překvapen, když se dověděl, že ji vůbec neznají. Byl tak jat její krásou a skromností jejího vystupování, že k ní pocítil již od tohoto okamžiku vášnivou lásku a neobyčejnou úctu. Šel večer k Její Výsosti sestře králově.

Tato princezna byla ve velké vážnosti pro vliv, který měla na krále, svého bratra; a tento vliv byl tak veliký, že král, uzavíraje mír, souhlasil s tím, že se vzdá Piemontu, aby se mohla provdat za vévodu savojského. Ačkoli si celý život přála provdat se, nechtěla si nikdy vzít nikoho leč panovníka, a odmítla proto krále navarrského, když byl vévodou vendômeským, a toužila vždy po vévodovi savojském; uchovala si k němu náklonnost od té doby, co ho spatřila v Nizze při schůzce krále Františka I. s papežem Pavlem III. Poněvadž byla velice duchaplná a měla smysl pro krásná umění, vábila k sobě všechny lidi jemných mravů a v jistých hodinách byl u ní celý dvůr.

36

líčila často své dceři lásku; ukazovala jí, co je v ní příjemného, aby jí snáze přesvědčila o tom, co je v ní nebezpečného; vyprávěla jí o malé upřímnosti mužů, o jejich šalbě a nevěrnosti, o rodinných neštěstích, v nichž se topí milostné poměry; a ukazovala jí na druhé straně, jaký klid doprovází život počestné ženy a jaký lesk a povznesenost skýtá ctnost krásné a urozené osobě; ale ukazovala jí též, jak obtížné je zachovat si tuto ctnost, ledaže si nikdy nedůvěřujeme a pevně se přimkneme k tomu, co jediné může učinit ženu šťastnou, totiž milovat svého manžela a být jím milována.

Tato dědička byla tehdy jednou ze skvělých partií ve Francii, a ač byla mladičká, bylo jí již nabídnuto několik sňatků. Paní de Chartres, která byla nanejvýš honosivá, nepovažovala téměř nikoho za hodna své dcery: vidouc, že je jí šestnáct let, chtěla ji uvést ke dvoru. Když tam přišla, vicedom jí vyšel vstříc; byl překvapen velikou krásou slečny de Chartres, a právem. Bělá pleť a světlé vlasy jí dodávaly jedinečného lesku; všechny její rysy byly pravidelné a její obličej a postava byly plny půvabu a kouzla.

Druhý den po svém příchodu šla si vybrat klenoty k Italovi, jenž s nimi obchodoval po celém světě. Tento muž přišel s královnou z Florencie a tak se obchodem obohatil, že se jeho dům zdál spíše domem velmože než obchodníka. A jak tam tak byla, přišel kníže de Clèves. Byl tak překvapen její krásou, že nemohl skrýt překvapení, a slečna de Chartres se nemohla ubránit uzardění, vidouc, jaký úžas v něm vzbudila; přece se však vzpamatovala a nevěnovala chování knížete jinou pozornost, než jí dovolovala

35

Pan de Clèves tam přišel jako obyčejně. Byl tak uchvácen oduševněním a krásou slečny de Chartres, že nemohl mluvit o ničem jiném. Vyprávěl hlasitě své dobrodružství a nemohl vynachválit ženu, kterou spatřil a kterou vůbec neznal. Její Výsost mu řekla, že není ženy, jakou líčí, a že kdyby byla, všichni by ji znali. Když paní de Dampierre, která byla její dvorní dámou a přítelkyní paní de Chartres, uslyšela tuto rozmluvu, přiblížila se k princezně a pošeptala jí, že pan de Clèves viděl bezpochyby slečnu de Chartres. Její Výsost se k němu obrátila a řekla mu, že bude-li k ní chtít nazítní opět přijít, ukáže mu krásku, která ho tak vzrušila. Slečna de Chartres se opravdu následujícího dne dostavila; královny ji přijaly se vši přívětivostí, jakou si lze jen představit, a celá společnost s takovým obdivem, že slyšela kolem sebe jen samou chválu. Přijímala ji s tak ušlechtilou skromností, že se zdálo, že ji neslyší nebo že jí není vzrušena. Šla potom k Její Výsosti králově sestře. Tato princezna pochválila nejprve její krásu a pak jí vylíčila úžas, jaký vzbudila u pana de Clèves. Za okamžik tento kníže vstoupil. „Pojďte,“ pravila mu, „podívejte se, nestojím-li vám v slově a zda vám ve slečně de Chartres nepřivádím onu krásku, kterou jste hledal: poděkujte mi aspoň, že jsem jí vyradila, jak jste se jí už obdivoval.“

Pan de Clèves se zaradoval vida, že ona dívka, jež se mu zdála tak roztomilou, je urozená přiměřeně své krásy; přistoupil k ní a poprosil ji, aby si vzpomněla, že se jí první obdivoval a že neznaje ji zachoval k ní všechny city úcty a vážnosti, jež jí patří.

Rytíř de Guise a on byli přáteli a vyšli od Její

37

Výsosti společně. Nejdříve do nebes velebili slečnu de Chartres. Konečně shledali, že jí velebí příliš, a přestali si oba říkat, co si o ní myslí; ale musili o ní mluvit v příštích dnech, kdekoli se setkali. Nová kráska byla dlouho předmětem všech rozhovorů. Královna jí vzdala velikou chválu a měla ji v neobyčejné vážnosti; královna dauphinka ji učinila jednou ze svých favoritek a poprosila paní de Chartres, aby ji k ní častěji přiváděla. Jejich Výsosti dcery královny pro ni posílaly, aby se účastnila všech jejich zábav. Nakonec ji miloval a obdivoval se jí celý dvůr kromě paní de Valentinois. Ne snad proto, že by v ní tato kráska budila žárlivost: příliš dlouhá zkušenost ji naučila, že se nemá u krále čeho obávat; ale cítila takovou nenávist k vicedomovi de Chartres, jehož k sobě chtěla připoutat sňatkem jedné ze svých dcer a jenž se přiklonil ke královně, že nemohla příznivě pohlížet na osobu, která má jeho jméno a které projevuje velké přátelství.

Kníže de Clèves se do slečny de Chartres vášnivě zamiloval a vroucně si přál oženit se s ní; ale obával se, aby nebyla uražena hrdost paní de Chartres, že má dát svou dceru muži, jenž není nejstarším princem svého rodu. Tento rod byl však tak vznešený a vévoda d'Eu, jeho nejstarší princ, se právě oženil se ženou tak blízkou královskému rodu, že obavy pana de Clèves způsobovala spíše ostýchavost, již vzbuzuje láska, než opravdové důvody. Měl velký počet soků: rytíř de Guise se mu zdál nejobávanějším pro svůj rod, zásluhy a lesk, jež oblíbenost propůjčovala jeho domu. Tento princ se zamiloval do slečny de Chartres první den, kdy ji spatřil; všiml si vášnivě lásky pana de Clèves,

38

když vzbuzovala neklid a žárlivost. Král se do ní zamiloval dříve než do paní de Valentinois; a v prvních letech jeho manželství, když neměl ještě děti, se téměř zdálo, že ač miloval tuto vévodkyni, je odhodlán dát se rozvést, aby se oženil s královnou svou matkou. Paní de Valentinois, jež se obávala ženy, kterou již jednou miloval a jejíž krása a duch mohly zmenšit její vliv, spolčila se s konetablem, jenž si rovněž nepřál, aby se král oženil se sestrou pánů de Guise. Převedli nebožtíka krále na svou stranu, a ač konetabl vévodkyni de Valentinois na smrt nenáviděl, poněvadž miloval královnu, usiloval s nimi, aby králi překazil rozvod; aby mu však úplně vypudili z hlavy myšlenku na sňatek s královnou svou matkou, provdali ji za skotského krále, jenž byl vdovcem po Magdaléně, sestře králově, a to proto, že tento sňatek mohl být co nejrychleji uzavřen, a porušili závazky, které měli ke králi anglickému, jenž po ní vášnivě toužil. Tato nešetrnost by byla málem vyvolala roztržku mezi oběma králi. Jindřich VIII. se nedal utěšit, že se nemohl oženit s královnou svou matkou; a ať mu nabízeli kteroukoli jinou francouzskou princeznu, stále říkal, že nikdy nenahradí tu, která mu byla odňata. Je také pravda, že má matka byla dokonalá krasavice a že je to věc podivuhodná, že se s ní, vdovou po takovém vévodovi de Longueville, přáli oženit tři králové: její nešťastný osud jí dal tomu nejnepatrnějšímu a přivedl ji do království, kde nalézá jen hoře. Já prý se jí podobám: bojím se, abych se jí nepodobala též neblahým osudem, a ať se pro mne strojí jakékoli štěstí, nemohu uvěřit, že ho užiji.“

44

ves, jako pan de Clèves si všiml lásky jeho. Ač byli přáteli, odcizení, jež způsobují stejné nároky, jim nedovolilo vzájemně si vše vysvětlit a jejich přátelství ochladlo, aniž měli sílu vyjasnit si svůj vzájemný poměr. Příhoda, kterou zažil, že totiž spatřil slečnu de Chartres první, se panu de Clèves zdála šťastným znamením a jako by mu poskytovala před jeho soky jistý náskok; ale předvídal veliké překážky ze strany svého otce, vévody de Nevers. Tohoto vévodu vážala těsná pouta k vévodkyni de Valentinois: byla nepřítelkyní vicedomovou a to byl dostatečný důvod bránící vévodovi de Nevers souhlasit s tím, aby jeho syn pomýšlel na vicedomovu neteř.

Paní de Chartres, která se tolik nastarala, aby vstúpila své dceři ctnost, nepřestala jí věnovat touž péči na místě, kde byla tak nutná a kde bylo tolik tak nebezpečných příkladů. Ctižádost a galantnost byly duší tohoto dvora a zaměstnávaly muže stejně jako ženy. Bylo tam tolik zájmů a rozmanitých úkladů a dámy se jich tolik účastnily, že láska byla vždy spojena s politikou a politikou s láskou. Nikdo nebyl klidný ani lhostejný; každý pomýšlel na to, aby se povznesl, zalíbil, sloužil nebo škodil; neznali ani nudy, ani nečinnosti a byli stále zaměstnáni zábavami nebo pletichami. Dámy měly zvláštní náklonnost ke královně, ke královně dauphince, ke královně navarrské, k Její Výsosti sestře králově nebo k vévodkyni de Valentinois. Osobní sklony, záliby nebo povahové vztahy tvořily tyto různé náklonnosti. Ženy, které již měly za sebou první mládí a zakládaly si na přísnější ctnosti, byly nakloněny královně. Ty, které byly mladší a vyhledá-

39

Slečna de Chartres řekla královně, že tyto smutné předtuchy jsou tak málo opodstatněny, že je dlouho mít nebude, a ať vůbec nepochybuje o svém štěstí, které tato klamná zdání jistě nepotvrdí.

Nikdo se již neodvažoval myslit na slečnu de Chartres z obavy, že se znelíbí králi, nebo v domnění, že nebude mít úspěch u ženy, která měla naději na prince z královského rodu. Pan de Clèves se nedal zdržet žádným z těchto ohledů. Smrt vévody de Nevers, jeho otce, k ní tehdy došlo, mu zjednala úplnou svobodu, aby šel za hlasem svého srdce, a jakmile uplynula náležitá doba smutku, pomýšlel již jen na to, jak se se slečnou de Chartres oženit. Byl šťasten, že může učinit návrh v době, kdy to, co se přihodilo, vyřadilo ostatní partie a kdy si byl takřka jist, že nebude odmítnut. Jeho radost kalila toliko obava, že jí není příjemný, a byl by dal přednost štěstí líbit se jí před jistotou, že se s ní ožení, ač ona ho nemiluje.

Rytíř de Guise v něm vzbuzoval jistou žárlivost; poněvadž se však zakládala spíše na zásluhách princových než na chování slečny de Chartres, myslil jen na to, jak zjistit, zda bude mít tolik štěstí, aby ona schválila jeho úmysly. Vidál jí jen u královen nebo ve společnosti: bylo obtížné soukromě s ní pohovořit. Našel však přece příležitost a promluvil s ní o svém záměru a o své lásce se vši úctou, kterou si jen lze představit; naléhal na ni, aby mu vyjevila, co k němu cítí, a řekl jí, že city, jež on chová k ní, jsou takového druhu, že by ho učinily věčně nešťastným, kdyby uposlechla jen z povinnosti přání své paní matky.

Poněvadž slečna de Chartres měla velmi vznešené

45

a ušlechtilé srdce, byla opravdově jata vděčností ke knížeti de Clèves pro jeho chování. Tato vděčnost dodala jejím odpovědím a jejím slovům jisté laskavosti, která stačila vzbudit naději v muži tak šíleně zamilovaném, jako byl kníže; a tak si dělal naději, že částečně dosáhl toho, co si přál.

Zpravila o rozmluvě matku a paní de Chartres jí řekla, že v panu de Clèves je tolik vznešenosti a ušlechtilosti a že projevuje na svůj věk tolik moudrosti, že kdyby cítila, že jeho náklonnost směřuje k tomu, aby se s ní oženil, s radostí by s tím souhlasila. Slečna de Chartres odpověděla, že u něho pozoruje tytéž dobré vlastnosti; ba že by se za něho vdala s menším odporem než za jiného, že však k němu nemá zvláštní náklonnosti.

— Hned nazítří se kníže ohlásil u paní de Chartres; přijala návrh, který jí učinil, a nestrchovala se, že dává své dceři manžela, jehož by nemohla milovat, dávajíc jí knížete de Clèves. Smlouva byla uzavřena; promluvili s králem a sňatek byl všem oznámen.

Pan de Clèves se cítil šťastný, nicméně zcela spokojen nebyl. Viděl s velikým hořem, že city slečny de Chartres nejsou víc než city úcty a vděčnosti, a nemohl si namlouvat, že by vřelejší citění tajila, když jí jejich vztah dovoloval projevovat je, aniž tím ranila svou převelikou skromnost. Neminulo dne, aby si jí na to nestěžoval. — „Je možno,“ říkal jí, „abych nebyl šťasten, když se s vámi ožením? A přece je pravda, že šťasten nejsem. Máte pro mne jen jakousi laskavost, která mě nemůže uspokojit; nepocítujete ani netrpělivost, ani neklid, ani zármutek; nejste mou

46

ona je příčinou nejhlubšího smutku v jeho tváři; a měl tolik zásluh a tolik půvabu, že bylo nesnadno působit mu hoře a nemít s ním trochu soucitu. Proto se nemohla ubránit, aby ho nepolitovala; ale tento soucit jí nepřiváděl k jiným citům: vylíčila své matce žal, který jí způsobuje princova láska.

Paní de Chartres se obdivovala upřímností své dcery, a obdivovala se jí právem, neboť nikdo neměl nikdy upřímnost tak velkou a přirozenou; ale rovněž tak se obdivovala, že její srdce zůstalo nedojato, a to tím spíše, když viděla, že kníže de Clèves jí, právě tak jako ostatní, vůbec nevzrušil. To bylo příčinou, že vynaložila velikou péči, aby jí k manželovi připoutala a aby jí jasně vyložila, čím je povinována za náklonnost, kterou k ní choval dříve, než ji poznal, a za vášnivou lásku, kterou jí dokázal, dávaje jí přednost před ostatními partiiemi v době, kdy se již nikdo neodvažoval na ni pomýšlet.

Sňatek se uskutečnil; obřad se konal v Louvru a večer přišel král s královnami a s celým dvorem povečeřet k paní de Chartres, kde byli přijati se znamenitou okázalostí. Rytíř de Guise se neodvážil odlišovat se od ostatních a obřadu se neúčastnit; ale tak málo ovládal svůj zármutek, že bylo snadno jej pozorovat.

Pan de Clèves neshledal, že by slečna de Chartres změnila city, změnivši jméno. Manželský stav mu dal větší výsady, ale nedal mu jiné místo v srdci jeho ženy. To také způsobilo, že jsa jejím manželem, nepřestal být jejím milencem, poněvadž si stále musil přát něco víc, než měl, a ačkoli s ním žila úplně ve shodě, nebyl zcela šťasten. Choval k ní prudkou a ne-

48

vášnivou láskou dojata víc, než byste byla dojata náklonností, která by byla založena jen na výhodách vašeho jmění, a ne na vašich osobních půvabech.“ — „Je nespravedlivé, že si naříkáte,“ odpověděla mu, „nevím, co si můžete přát nad to, co dělám, a zdá se mi, že slušnost mi nedovoluje dělat víc.“ — „Je pravda,“ odvětil jí, „že mi dáváte najevo jisté náznaky přízně, s nimiž bych byl spokojen, kdyby tu bylo ještě něco více; ale místo aby vás slušnost zdržovala, ona jediná vás nutí dělat to, co děláte. Nevzrušuji ani vaši lásku, ani vaše srdce a má přítomnost ve vás nevzbuzuje ani radost, ani neklid.“ — „Nemůžete pochybovat,“ namítla, „že mám radost, když vás vidím, a rdím se tak často, když vás vidím, že nemůžete pochybovat, že pohled na vás ve mně vyvolává neklid.“ — „Nemýlím se,“ odpověděl, „vaše rdění je jen záchvěv skromnosti, a nikoli hnutí vašeho srdce, a беру si z něho jen to, co z něho brát musím.“

Slečna de Chartres nevěděla, co by odpověděla, a toto jemné rozlišování bylo nad její zkušenosti. Pan de Clèves věděl až příliš dobře, jak je daleka toho, aby k němu chovala city, jež ho mohou uspokojit, když se jí dokonce zdálo, že jim nerozumí.

Rytíř de Guise se vrátil z cesty několik málo dní před svatbou. Viděl tolik nepřekonatelných překážek ve svém záměru oženit se se slečnou de Chartres, že si nemohl namlouvat, že se mu to podaří; a přece byl značně zarmoucen vida, že se stává ženou jiného: tato bolest neuhaslila jeho lásku a nezůstal méně zamilován. Slečna de Chartres dobře znala city, jež k ní tento princ chová. Při svém návratu jí dal najevo, že

47

klidnou lásku, jež kalila jeho rozkoš; zářlivost neměla na tomto neklidu podílu: nikdy manžel nebyl tak dalek toho, aby žárlil, a nikdy žena nebyla tak daleka toho, aby dávala podnět k zářlivosti. A přece k sobě poutala zraky celého dvora; docházela každodenně ke královnám a k Její Výsosti. Všichni mladí a galantní muži jí vídali u ní a u vévody de Nevers, jejího švagra, jehož dům byl všem otevřen, ale její vystupování vzbuzovalo tak velkou úctu a zdálo se tak nepřístupné lichocením, že maršál de Saint-André, třebaže odvážný a těšící se přízni králově, byl uchvácen její krásou, aniž se odvažoval dát jí to najevo, leda snad svou starostlivostí a povinnou úctou. Někteří jiní byli v témž rozpoložení; a paní de Chartres připojovala k počestnosti své dcery chování tak odměřené ke všem projevům zdvořilosti, že z ní nakonec udělala ženu, již nebylo možno dosáhnout.

Vévodkyně lotrinská, usilující o mír, usilovala také o sňatek svého syna, vévody lotrinského; byl uzavřen s Její Výsostí Klaudíí Francouzskou, druhou dcerou královnou. Svatba byla stanovena na měsíc únor.

Zatím však vévoda de Nemours zůstal v Bruselu, úplně zaujat a zaměstnán svými anglickými plány. Přijímal odtamtud a ustavičně tam posílal kurýry: jeho naděje vzrůstaly každým dnem; a konečně mu Lignerolles vzkázal, že je na čase, aby jeho přítomnost dovršila to, co tak šťastně započalo. Přijal tuto zprávu se vsí radostí, jakou může mít mladý, ctižádnostivý muž, jenž vidí, že jediné věhlas ho povznáší na trůn. Jeho duch si znenáhla zvykl na velikost tohoto štěstí, a kdežto dříve je zamítal jako věc nedosažitelnou, teď obtíže zmizely z jeho mysli a neviděl již překážek.

49

kovských zábav. Při štvanci na Jelena pan de Nemours v lese zabloudil. Vypytává se na cestu, po níž by se měl vrátit, dověděl se, že je blízko Coulommiersu. Při slově Coulommiers se bez uvažování a bez cíle plným tryskem pustil směrem, jež mu ukazovali. Přijel do lesa a dal se nazdařbůh pečlivě upravenými cestami, které, jak správně usuzoval, vedly k zámku. Na jejich konci našel pavilón, jehož spodní část zaujímal velký salón s dvěma přilehlými kabinety, z nichž jeden se otvíral do květinové zahrady, oddělené od lesa jen tyčkovým plotem, a druhý se obracel k veliké aleji v parku. Vstoupil do pavilónu a chtěl se pokochat jeho krásou, když tu uviděl přicházet alejí pana a paní de Clèves, doprovázené četným služebnictvem. Ježto nečekal, že se tu setká s panem de Clèves, kterého opustil u krále, první jeho snahou bylo schovat se: vešel do kabinetu obráceného ke květinici s úmyslem, že odtamtud odejde vrátky, jež se otvírala k lesu; ale vida, že paní de Clèves se s manželem posadili pod pavilónem, že jejich služebnictvo zůstává v parku a že se k němu nemohou přiblížit, aniž přejdou okolo pana a paní de Clèves, nemohl si odepřít potěšení spatřit kněžnu ani odolat zvědavosti vyslechnout její rozhovor s manželem; vzněcoval v něm větší žárlivost než kdokoli ze soků.

Zaslechl, jak pan de Clèves říká své ženě: „Ale proč se nechcete vrátit do Paříže? Co vás zdržuje na venkově? Od nějaké doby toužíte po samotě, což mě udivuje a zarmucuje, poněvadž nás to rozlučuje. Ba vidím, že jste smutnější než obyčejně, a bojím se, že ne bez příčiny.“ — „Nic mě netíží,“ odpověděla rozpa-

134

ale nevinost mého chování a mých úmyslů mi k tomu propůjčuje sílu. Je pravda, že mám proč stranit se dvora a že se chci vyhnout nebezpečí, do něhož někdy upadají ženy mého věku. Nikdy jsem nedala najevo slabost a nebála bych se, že ji projevím, kdybyste mi ponechal volnost odejít ode dvora nebo kdybych ještě měla paní de Chartres, aby mi radila, jak se mám chovat. Ať je úkol, jež na sebe беру, sebenebezpečnější, беру jej na sebe s radostí, abych zůstala hodna vás. Prosim vás tisíckrát za odpuštění, cítím-li něco, co se vám nelíbí: ale nikdy se vám neznelíbím svým jednáním. Uvažte, že aby člověk udělal to, co dělám já, musí zachovávat nejhlubší přátelství a úctu k svému manželovi: vedte mě, mějte se mnou slitování a milujte mě, můžete-li ještě.“

Pan de Clèves stál po celou tu rozmluvu s hlavou opřenou do dlaní, nejsa sebe mocen, a ani nepomyslel na to, aby svou ženu pozdvihl. Když domluvila, když na ni pohlédl a viděl ji před sebou klečící, s obličejem zalitým slzami a tak úžasně krásnou, myslil, že zemře žalem, líbal ji, zvedal ji a pravil: „Smilujte se nade mnou vy sama, paní, zasloužím si to, a odpusťte, jestliže v prvních okamžicích svého tak krutého bolu neodpovídám, jak bych měl, na to, jak jste se zachovala. Zdáte se mi hodnější úcty a obdivu než všechny ženy na světě; ale také já se cítím mužem nejnešťastnějším. Vzbudila jste ve mně vášně od prvního okamžiku, kdy jsem vás spatřil; vaše přísné zásady a právo mít vás ji nemohly uhasit, stále ještě trvá. Nikdy jsem ve vás nemohl vzbudit lásku a vidím, jak se bojíte, že milujete někoho jiného. A kdo je, paní, ten šťastný muž, kterého

136

čítě, „ale u dvora je takový ruch a u vás je stále tolik vznešené společnosti, že je nemožné, aby tělo i duch nezemdlely a aby člověk nezatoužil po odpočinku.“ — „Odpočinek,“ namítl, „se pro ženu vašeho věku nehodí. Jste doma a u dvora, takže se nemůžete unavit; spíše se bojím, že toužíte být vzdálena ode mne.“ — „Velmi byste mi křivdil, kdybyste si to o mně myslil,“ odpověděla se stále rostoucími rozpaky, „ale snažně vás prosím, abyste mě zde nechal. Kdybyste zde mohl zůstat, měla bych z toho velkou radost, jen kdybyste tu zůstal sám a nemusil zde mít tu spoustu lidí, kteří se od vás skoro nikdy nehnu.“ — „Ach, paní,“ zvolal pan de Clèves, „vaše tvář i vaše slova mi prozrazují, že máte důvody přát si být samotna, důvody, jež já neznám, a zapřísahám vás, abyste mi je řekla.“

Dlouho na ni naléhal, aby mu je sdělila, ale nepřiměl ji k tomu; a když se bránila tak, že ještě více podnítila manželovu zvědavost, zůstala pohroužena v hluboké mlčení, klopíc zrak; potom se pojednou rozhovořila, pohlédla na něho a pravila mu: „Nenuťte mě, abych vám vyznala něco, k čemu nemám síly, ač jsem to již několikrát měla v úmyslu. Uvažte jen, že obezřelost nedovoluje, aby slušná žena mého věku na sebe obracela zraky celého dvora.“ — „Co mi tu povídáte, paní,“ zvolal pan de Clèves, „to bych se vám neodvážil říci ze strachu, abych vás neurazil.“ Paní de Clèves neodpověděla a její mlčení manžela ještě utvrdilo v tom, co si myslil. „Nic mi neříkáte,“ začal znovu, „to znamená, že se nemýlím.“ — „Nuže, pane,“ odpověděla mu, vrhaje se mu k nohám, „přiznám se vám, k čemu se nikdo nikdy svému muži nepřiznal;

135

se tak bojíte? Od které doby se vám líbí? Co udělal, aby se vám zalíbil? Jakou cestu našel k vašemu srdci? Když jsem je nevzrušil, utěšoval jsem se poněkud myšlenkou, že je vůbec nikdo nemůže dojmout; zatím však někdo jiný dokázal, co jsem nemohl dokázat já; žárlím jako manžel a jako milenec; ale není možné žárlit jako manžel po takovém jednání, jako je vaše. Je příliš ušlechtilé, aby mi nedalo jistotu; ba utěšuje mě i jako milence. Důvěra a upřímnost, kterou ke mně chováte, jsou neskonale ceny: vážíte si mne dostatečně, abyste věřila, že vašeho přiznání nezneužiji. Máte pravdu, paní, nezneužiji ho a nebudu vás pro ně méně milovat. Činíte mě nešťastným největším projevem věrnosti, jakou kdy žena svému manželovi osvědčila; ale, paní, dopovězte a řekněte mi, kdo je ten, jehož se chcete vyvarovat.“ — „Prosim vás snažně, abyste to na mě nežádal,“ odpověděla, „jsem odhodlána vám to neříci a myslím, že opatrnost si žádá, abych vám ho nejmenovala.“ — „Nebojte se, paní,“ odvětil pan de Clèves, „znám příliš dobře lidi, abych věděl, že vážnost manželova nezabrání, aby se někdo nezamiloval do jeho ženy. Musíme takové lidi nenávidět, a nikoli jich litovat; ještě jednou vás, paní, zapřísahám, abyste mi sdělila, co toužím zvědět.“ — „Marně byste na mne naléhal,“ namítila, „mám sílu zamlčet to, co vám, jak jsem přesvědčena, nesmím říci. Nepřiznala jsem se vám ze slabosti; je třeba více odvahy, abychom takovou pravdu přiznali, než abychom se pokusili ji zatajit.“

Pan de Nemours nepřeslechl ani slova z této rozmluvy; a slova paní de Clèves v něm nevzbuzovala

137

menší zárlivost než v jejím manželovi. Byl do ní přímo šíleně zamilován a domníval se, že všichni lidé cítí totéž. Bylo též pravda, že měl několik soků; ale představoval si, že je jich ještě víc, a jeho duch tápal, pátraje po tom, koho paní de Clèves míní. Mnohokrát se domníval, že jí není nepřijemný, ale vytvořil si tento úsudek na základě věcí, které mu v tomto okamžiku připadaly tak nezávažné, že si nedovedl představit, že by vznítily lásku, která je jistě velmi silná, když se utíká k tak nezvyklému prostředku. Byl tak vzrušen, že ani nevnímal, co vidí, a nemohl panu de Clèves odpustit, že na svou ženu dost nenaléhá, aby mu řekla jméno, které před ní tají.

A přece se pan de Clèves snažil, seč byl, aby je zvěděl; a když na ni marně naléhal, odpověděla mu: „Zdá se mi, že byste měl být spokojen s mou upřímností; nežádejte ode mne víc a nechtějte, abych litovala toho, co jsem právě udělala; spokojte se s ujištěním, které vám znovu dávám, že jsem svým chováním nikdy své city neprozradila a že mi nikdo nikdy neřekl nic, co by mě mohlo urazit.“ — „Ach, paní,“ začal pojednou pan de Clèves, „nemohu vám uvěřit. Vzpomínám si, v jakých jste byla rozpacích tenkrát, když se ztratil váš portrét. Darovala jste, paní, darovala jste ten portrét, který mi byl tak drahý a jenž mi právem patřil; nemohla jste utajit své city; milujete, je to vidět; vaše ctnost vás ostatního až dosud uchránila.“ — „Je možné,“ zvolala kněžna, „že byste si myslil, že je nějaká přetvářka v mém přiznání, k němuž mě žádný důvod nenutil? Důvěřujte mým slovům; platím dosti velikou cenu za důvěru, o kterou vás žádám. Věřte,

prudký, jedině jí může ochránit proti panu de Nemours, uznávala, že toho nesmí litovat a že se neodvážila ničeho upřílišeného. Strávila noc plnou nejistoty, zmatku a obav: ale konečně se jí vrátil klid. Ba pocítila jistou slast v tom, že podala důkaz věrnosti manželovi, který si ho tolik zaslouží, má k ní tolik úcty a cítí k ní takové přátelství a právě jí to dokázal tím, jak přijal její vyznání.

Zatím se pan de Nemours vzdálil z místa, kde vyslechl rozmluvu tak mocně ho vzrušující, a zašel do lesa. Slova paní de Clèves o portrétu mu vrátila život a prozradila mu, že ho nemá v nenávisti. Oddal se zprvu této radosti; ale netrvala dlouho, když uvážil, že se sice právě přesvědčil, jak dojal srdce paní de Clèves, ale zároveň též, že mu to nikdy nedá najevo a že nemůže upoutat ženu, která se utíká k tak neobyčejnému léku. Přece však pocítil značnou rozkoš, že ji dohnal až k této krajnosti. Jaká sláva v tom, že se do něho zamilovala žena tak odlišná ode všech ostatních; nakonec se cítil stokrát šťastným a stokrát nešťastným. Noc ho zastihla v lese a s velikou námahou našel cestu zpět k paní de Mercoeur. Přišel k ní za svítání; byl v dosti velkých rozpacích, když měl vyprávět, co ho zdrželo; zhostil se toho, jak nejlépe mohl, a vrátil se téhož dne s vicedomem do Paříže.

Kníže tak překypoval láskou a byl tak překvapen tím, co slyšel, že se dopustil dosti běžné neopatrnosti, když mluvil všeobecnými slovy o svých osobních citech, líčil svá vlastní dobrodružství pod vypůjčenými jmény. Po svém návratu zaváděl rozhovor na lásku, vynášel do nebes rozkoš být zamilován do ženy milo-

zapřísahám vás, že jsem ten portrét nedarovala; je pravda, že jsem viděla, jak byl vzat; ale nechtěla jsem se prozradit, že to vidím, abych se nevydávala v nebezpečí, že mi bude vysloveno to, co se mi ještě nikdy nikdo neodvážil říci.“ — „Co vám tedy prozradilo, že jste milována,“ namítl pan de Clèves, „a jak vám byla láska projevována?“ — „Ušetřte mě muk,“ odvětila, „abych vám nemusila znovu vyprávět podrobnosti, za něž se sama stydím, že jsem je zpozorovala, a jež mě až příliš dobře přesvědčily o mé slabosti.“ — „Máte pravdu, paní,“ řekl, „jsem nespravedlivý; odmítněte mě, kdykoli na vás budu něco takového žádat; ale neurážíte se nicméně, požádám-li vás o to.“

V tu chvíli přišlo několik služebníků, kteří zůstali v alejích, oznámit panu de Clèves, že ho hledá nějaký králův dvořan se vzkazem, aby se večer dostavil do Paříže. Pan de Clèves byl nucen odejít; nemohl už nic víc své ženě říci, leda že ji snažně prosí, aby nazítří přijela, a zapřísahal jí, aby věřila, že ač je zarmoucen, cítí k ní něhu a úctu, která jí může uspokojit.

Když kníže odjel, když paní de Clèves zůstala sama a viděla, co právě udělala, byla tím tak ohromena, že si stěžila dovedla představit, že je to pravda. Uvědomila si, že se sama připravila o srdce a úctu svého manžela a že si vyhloubila propast, z níž již nikdy nevyvázne. Tázala se, proč tak odvážnou věc podnikla, a říkala si, že se do ní zapletla beze všeho úmyslu. Neobvyklost takového přiznání, o jakém nikdy neslyšela, ukazovala jí celý dosah tohoto nebezpečství.

Ale když jí přišlo na mysl, že tento lék, jakkoli je

vání hodné. Hovořil o podivných účincích této vášně; konečně nemoha sám v sobě uzavřít úžas nad jednáním paní de Clèves, vyprávěl o něm vicedomovi, ale nejmenoval mu osobu a neřekl mu o své účasti; vyprávěl však o tom s takovým zápalem a obdivem, že vicedom snadno vytušil, že se vyprávění týká knížete. Naléhal na něho co nejušilovněji, aby se mu přiznal; řekl mu, že již dávno ví, že je do někoho šíleně zamilován a že je v tom jistá nespravedlnost, nedůvěřuje-li člověku, který mu svědčil tajemství svého života. Pan de Nemours byl příliš zamilován, aby se ke své lásce přiznal; vždy ji před vicedomem tajil, ač to byl dvořan, kterého měl nejraději. Odpověděl mu, že mu příhodu vyprávěl jeden z jeho přátel a že ho zavázal mlčením; proto ho také zapřísahá, aby ji uchoval v tajnosti. Vicedom ho ujistil, že o tom nebude s nikým mluvit: přece však pan de Nemours litoval, že mu toho tolik pověděl.

Zatím šel pan de Clèves ke králi se srdcem sevřeným krutou bolestí. Nikdy manžel tak prudce nemiloval svou ženu a tolik si jí nevážil. Po tom, co se právě dověděl, neztrácel k ní úctu; ale byla jiného druhu než dosud. Nejvíce ho zaměstnávala touha uhádnout, kdo se jí dovedl zalíbit. Nejprve mu připadl na mysl pan de Nemours jakožto nejspanilejší muž dvora a rytíř de Guise a maršálek de Saint-André, dva muži, kteří se jí dvoří a projevují jí neustále velkou pozornost: proto se nakonec domníval, že je to jeden z těch tří. Přišel do Louvru a král ho zavedl do své pracovny, aby mu řekl, že si ho vyvolil, aby doprovodil Její Výsost do Španělska: nikdo prý se lépe nezhostí to-

Zatím se lékaři u pana de Clèves vzdali téměř vši naděje. Jednou za posledních dní své nemoci, když strávil velmi těžkou noc, projevil k ránu přání odpočinout si.

Paní de Clèves s ním zůstala sama v komnatě; zdálo se jí, že se pan de Clèves místo odpočinku velmi souží; přistoupila k němu, poklekla u jeho lůžka, obličej zalitý slzami. Pan de Clèves se rozhodl nedat jí najevo těžkou nevoli, kterou k ní pociťoval. Ale její péče o něho a její zármutek, který se mu někdy zdál opravdový a jež někdy zase považoval za projev přetvářky a věrolomnosti, vyvolávaly v něm tak protichůdné a tak bolestné city, že je nemohl v sobě uzavřít.

„Proléváte tolik slz, paní,“ řekl jí, „pro smrt, jejíž jste příčinou a která ve vás nemůže vzbudit žal, jež projevujete. Nejsem již s to vyčítat vám,“ pokračoval hlasem zesláblým nemocí a bolestí, „ale umírám krutým hořem, které jste mi způsobila. Proč musilo mít vaše nezvyklé jednání tehdy za naší rozmluvy v Coulommiersu tak nepatrné výsledky? K čemu mi bylo vykládat o lásce, kterou jste milovala pana de Nemours, neměla-li vaše ctnost větší trvání, aby jí odolala? Miloval jsem vás tolik, že jsem i rád snášel, když jste mě klamala, přiznávám se k tomu ke své hanbě; litoval jsem toho klamného klidu, z něhož jste mě vytrhla. Proč jste mě nenechala v klidném zaslepení, jemuž se těší tolik manželů? Celý život bych se snad nedověděl, že pana de Nemours milujete. Zemřu,“ dodal, „ale vezte, že mi zpřijemňujete smrt; život bez úcty a něžnosti k vám by mi naháněl hrůzu.

184

svědkem.“ — „Přála byste si,“ podotkl pan de Clèves, hledě na ni s opovržením, „abych byl svědkem noci, které jste strávila s panem de Nemours? Ach paní, což mluvím o vás, když mluvím o ženě, která prožila noci s cizím mužem?“ — „Nikoli, pane,“ odpověděla, „nikoli, nemluvíte o mně: nestrávila jsem s panem de Nemours jedinou noc, jediný okamžik. Nikdy se se mnou nesetkal v soukromí; nikdy jsem mu to nedovolila ani ho nevyslechla a mohla bych se zapřísáhnout vším...“ — „Nemluvejte již o tom,“ vpadl jí do řeči pan de Clèves, „falešné přísahy nebo doznání by mi způsobily stejné hoře.“ Paní de Clèves nebyla s to odpovědět; slzy a bolest jí zbavovaly slov; konečně se vzchopila a řekla mu: „Aspoň na mne pohleďte a vyslechněte mě; kdyby tu běželo jen o mé zájmy, snesla bych tyto výčitky; ale zde jde o váš život: vyslyšte mě z lásky k sobě samému: je nemožné, abych vás takovou pravdivostí nepřesvědčila o své nevině.“ — „Kéž by Bůh dal a mohla jste mě přesvědčit!“ zvolal, „ale co mi můžete říci? Nebyl pan de Nemours se svou sestrou v Coulommiersu? A nestrávil s vámi obě předcházející noci v lesní zahradě?“ — „Je-li v tom můj hřích,“ odpověděla, „mohu se snadno ospravedlnit; nežádám vás, abyste mi věřil, ale věřte všem svým služebným a ptejte se, šla-li jsem do lesní zahrady den předtím, než přijel do Coulommiersu pan de Nemours, a neodešla-li jsem odtamtud předcházejícího večera o dvě hodiny dříve než obyčejně.“ Pak mu vyprávěla, jak se jí zdálo, že vidí někoho v parku. Přiznala se mu, že podle všeho to byl pan de Nemours. Mluvila s takovou jistotou a pravdě, i když

186

Co bych si s ním počal,“ pokračoval, „kdybych jej měl trávit se ženou, kterou jsem tolik miloval a která mě tak krutě oklamala, nebo kdybych měl žít od ní odloučen a kdyby docházelo ke skandálům a prudkým výstupům, jež se tolik přičítá mé povaze i lásce, kterou vás miluji? Přesahovala daleko to, co jste viděla, paní, většinu toho jsem před vámi utajil ze strachu, abych vás neomrzela nebo abych jednáním manžela nehodným neztratil něco z vaší úcty; konec konců byl jsem hoden vašeho srdce: opakuji ještě jednou, umírám bez lítosti, když jsem je nemohl získat a když už po něm nemohu toužit. Sbohem, paní, po čase se vám zasteskne po muži, který vás miloval opravdovou a zákonnou láskou. Pociťte zármutek, který se dostavuje u rozumných žen v takovýchto milostných okolnostech, a poznáte, jaký je rozdíl mezi láskou, jakou jsem miloval já vás, a láskou, jakou vás milují lidé, kteří vám lásku vyznávají a baží jen po cti svěst vás. Ale má smrt vám poskytne volnost,“ dodal, „a budete moci oblažít pana de Nemours a nebudete si musit vyčítat hřích. Nezáleží na tom, co se stane,“ pokračoval, „až já tu nebudu, a mám se dopustit slabosti a ohlížet se na to?“

Paní de Clèves si zdaleka nepředstavovala, že by jí její manžel mohl podezírat, takže vyslechla tato slova nechápajíc je, a myslila si jen, že jí vytýká její náklonnost k panu de Nemours; nakonec se rázem probrala ze svého zaslepení a zvolala: „Já a hřích! Již jen myšlenka na něj je mi cizí. Ani nejprísnejší ctnost nemůže vnuknout jiné chování, než bylo moje, a nikdy jsem nespáchala čin, abych si nepřála, abyste byl jeho

185

je nepravděpodobná, věříme tak snadno, že pan de Clèves byl téměř přesvědčen o její nevině. — „Nevím,“ řekl jí, „mám-li vám věřit. Cítím se tak blízce smrti, že nechci přivolávat nic z toho, co by ve mně mohlo vyvolat stesk po životě. Příliš pozdě jste mi to objasnila; ale bude mi alespoň úlevou, odnesu-li si vědomí, že jste hodna mé úcty. Prosím vás, ať je mi ještě útěchou myšlenka, že má památka vám bude drahá, a že kdyby bylo na vás, byla byste mě milovala láskou, kterou cítíte k druhému.“ Chtěl pokračovat; ale pro slabost nemohl. Paní de Clèves poslala pro lékaře; našli pana de Clèves téměř bez života. Živořil přesto ještě několik dní a zemřel nakonec ku podivu klidně.

Paní de Clèves byla zachvácená tak krutým žalem, že téměř pozbyla rozumu. Královna ji s velikou účastí navštívila a odvedla ji do kláštera, aniž ona věděla, kam ji vedou. Její švagrové ji odvezly zpět do Paříže; nedovedla zprvu zřetelně cítit svou bolest. Když nabývala sil a uvědomila si ji, když viděla, jakého manžela ztratila, a uvážila, že je příčinou jeho smrti, protože milovala jiného, nelze si představit, jaká oskličivost jí pojala k sobě samé a k panu de Nemours.

Kníže se z počátku neodvážil prokazovat jí jinou pozornost, než jakou si vyžadovala slušnost. Jak znal paní de Clèves, musil se domnívat, že by jí větší starostlivost byla nepříjemná; ale co se dověděl potom, ukázalo mu, že se musí dlouho a dlouho takto chovat.

Jeho štolba mu vyprávěl, že šlechtic pana de Clèves, který byl jeho důvěrným přítelem, mu ve svém žalu nad ztrátou pána řekl, že příčinou jeho smrti je cesta pana de Nemours do Coulommiersu. Pan de Nemours

187

Začal jí vypravovat, jak vyslechl její rozhovor s panem de Clèves, ale přerušila ho, než dopověděl. — „Nemluvte mi již o tom,“ pravila mu, „nyní vidím, odkud jste byl tak dobře informován; zdál jste se mi až příliš dobře informován u paní dauphinky, která se o této příhodě dověděla od lidí, jimž jste se s ní svěřil.“

Tu jí pan de Nemours vylíčil, jak se věc zběhla. — „Neomlouvajte se,“ odpověděla mu, „už dávno jsem vám odpustila, aniž jste se mi ospravedlnil; ale když jste se ode mne dověděl, co jsem zamýšlela před vámi tajit po celý svůj život, přiznávám se vám, že jste ve mně vzbudil city, jež mi byly neznámy, než jsem vás spatřila, a o nichž jsem měla tak málo potuchy, že mě zprvu překvapily, což ještě zvyšovalo neklid, který je vždy doprovází. Přiznávám se vám dnes s menší hanbou, poněvadž dnes o tom mohu hovořit bez hříchu a poněvadž jste viděl, že mé chování neřídily mé city.“ — „Myslíte, paní,“ pravil jí pan de Nemours, vrhaje se jí k nohám, „že nezmírám u vašich nohou radostí a nadšením?“ — „Povídám vám jen to,“ odpověděla s úsměvem, „co jste už věděl až příliš dobře.“ — „Ach, paní,“ namítl, „jaký rozdíl dovědět se to náhodou, nebo zvědět to od vás samé a vidět, že si přejete, abych to věděl!“ — „Zajisté, že chci,“ pravila mu, „abyste to věděl, a je mi slastí říkat vám to; nevím ani sama, neříkám-li vám to spíše z lásky k sobě samé než z lásky k vám. Neboť konec konců toto přiznání nebude mít následků a budu se řídit přísnými pravidly, jež mi ukládá má povinnost.“ — „Nemyslete na to,“ odvětil pan de Nemours, „není již povinností, která by

setkaly v takovém stupni jako u vás: všichni ti, kdo se žení s milenkami, které je milují, třesou se, když se s nimi ožení, a dívají se s obavou, jaký měly vztah k ostatním; ale u vás, paní, se není čeho obávat, ve vás lze nalézt jen to, čemu se možno obdivovat; což bych se snad setkal s takovým štěstím jen proto, abych viděl, jak mu vy sama kladete v cestu překážky? Ach paní, zapomínáte, že jste mě vyznamenávala nad ostatní muže, či spíše že jste mě nad ně nevyznamenávala: vy jste se mýlila, a já jsem si lichotil.“

„Nelichotil jste si,“ odpověděla mu, „důvody mé povinnosti by se mi snad nezdály tak silné, nebýt toho vyznamenávání, o němž pochybujete, a právě to mi staví před oči neštěstí, kdybych se k vám připoutala.“ — „Nemám, co bych na to řekl, paní,“ odvětil, „když mi dáváte najevo, že se obáváte neštěstí; ale přiznám se vám, že po všem tom, co jste mi ráčila říci, jsem nečekal, že se setkám s tak krutým důvodem.“ — „Je pro vás tak málo urážlivý,“ namítl paní de Clèves, „že vám jej dokonce jen velmi těžko mohu sdělit.“ — „Běda, paní,“ odvětil, „čeho se bojíte, co by mi příliš lichotilo po tom všem, co jste mi právě řekla?“ — „Chci s vámi dál hovořit se stejnou upřímností, s jakou jsem začala,“ pravila, „a nechám stranou všechnu zdrženlivost a všechny zdvořilůstky, jimiž bych se při první rozmluvě měla řídit, ale zapíráhám vás, abyste mě vyslechl a nepřerušoval mě.“

Myslím, že jsem povinována vaší oddaností skrovnou odměnou, a nezatajím vám tedy žádný ze svých citů a ukáži vám je takové, jaké jsou. Bude to zřejmě jedinkrát v mém životě, že si dovolím dát vám je na-

vás vázala; jste volná, a kdybych směl, řekl bych vám dokonce, že záleží jen na vás, abyste jednoho dne pocítila jako povinnost uchovat svou lásku ke mně.“ — „Má povinnost mi zakazuje,“ namítl, „myslit kdy na někoho, a tím méně na vás než na kohokoli jiného na světě, a to z důvodů, jež vám jsou neznámy.“ — „Snad mi ani nejsou neznámy, paní,“ odpověděl, „ale nejsou to právě důvody. Myslím, že mě pan de Clèves považoval za šťastnějšího, než jsem byl, a představoval si, že schvalujete výstřednosti, ke kterým mě má vášeh dohnala bez vašeho svolení.“ — „Nemluvme o té příhodě,“ řekla mu, „nemohu na ni ani pomyslit; stydím se za ni a je pro mne příliš bolestná svými následky. Je až příliš pravda, že jste příčinou smrti pana de Clèves; podezření, jež v něm vzbudilo vaše nerozvázné chování, ho stálo život, jako kdybyste ho byl o něj vlastněma rukama připravil. Považte, co bych si asi počala, kdyby bylo u vás obou došlo k nejhoršímu a kdyby z toho bylo vzešlo stejné neštěstí. Víím, že to není totéž v očích světa; ale v mých očích tu není žádného rozdílu, poněvadž víím, že zemřel skrze vás a že zemřel kvůli mně.“ — „Ach, paní,“ řekl jí pan de Nemours, „jaký fantóm povinnosti stavíte proti mému štěstí? Což vám lichá a bezdůvodná myšlenka zabráni, paní, obšťastnit muže, k němuž jste nechovala nenávisť? Jakž! Byl bych mohl doufat, že strávím svůj život s vámi; můj osud by mi dopřál milovat ženu hodnou největší úcty, která má vše, co ji může udělat zbcžňovanou milenkou; neměla by mě v nenávisti, a já bych v ní nacházel všechno, co si lze jen u ženy přát! Vždyť, paní, není snad jiné ženy, v níž se obě ty vlastnosti

jevo; nicméně nemohu se vám přiznat beze studu; jistota, že mě již nebudete milovat, jako mě milujete nyní, zdá se mi tak hrozným neštěstím, že bych se sotva odhodlala vystavit se mu, kdyby tu nebyla povinnost se svými nepřekonatelnými důvody. Víím, že jste volný, jako jsem já, a že věci jsou v takovém stavu, že by veřejnost snad neměla proč kárat vás ani mne, kdybychom se navzády spojili; ale uchovají lidé lásku v tomto věčném spojení? Mám doufat, že se kvůli mně stane zázrak, a mohla bych snést, kdybych s jistotou viděla, jak se končí láska, na které bych založila celé své štěstí? Pan de Clèves byl snad jediným mužem na světě schopným v manželství lásku udržet. Osud mi nedopřál, abych mohla tohoto štěstí užít; snad také jeho láska trvala jen proto, že jsem ji neopětovala; ale možnost uchovat si vaši lásku tímto způsobem bych neměla; myslím, že i vaši vytrvalost vytvořily překážky; bylo jich dost, aby vás rozohnily k touze překonat je, a mé bezděčné chování nebo to, co vám vyjevila náhoda, poskytl vám dost naděje, abyste se nedal odstrašit.“ — „Ach paní,“ odvětil pan de Nemours, „nemohu mlčet, jak mi ukládáte; příliš mi křivdíte a příliš mi dáváte najevo, jak daleka jste toho, abyste byla zaujata v můj prospěch.“ — „Připouštím,“ odpověděla, „že vášně mě mohou vést; ale nemohou mě oslepit; nic mi nemůže zabránit, abych nepoznala, že jste se narodil se všemi vlohami ke galantnosti a se všemi vlastnostmi, které mohou přinést velké úspěchy; měl jste už několik lásek, měl byste je zase; nebyla bych už vašim štěstím; viděla bych, že jste pro jinou tím, čím byste býval pro mne: to by mě kruté bolelo

a nebyla bych si ani jista, nezakusím-li neštěstí žárlivosti. Pověděla jsem vám až příliš mnoho, abych před vámi zatajila, že jste mi ji už dal okusit a že jsem trpěla krutými mukami onoho večera, kdy mi královna dala dopis od paní de Thémines, který prý byl adresován vám; tehdy ve mně utkvěla představa, že žárlivost je největší ze všech strastí.

Všechny ženy si, ať už z ješitnosti nebo ze záliby, přejí vás upoutat; je málo těch, jimž byste se nelíbil; podle své zkušenosti bych se domnívala, že nejsou vůbec takové, kterým byste se nelíbil. Stále bych myslela, že jste zamilován, a často bych se nemýlila; pak bych neměla na vybranou leč utrpení; nevím ani, směla-li bych si naříkat. Vyčítáme milenci; ale vyčítáme manželovi, když mu můžeme vytýkat jen to, že nás již nemiluje? I kdybych si mohla zvyknout na takové neštěstí, uvykla bych mu, aby se mi stále zdálo, že vidím pana de Clèves, jak vás obviňuje ze své smrti, jak mi vyčítá, že jsem vás milovala, že jsem se za vás provdala, a ukazuje mi rozdíl mezi náklonností svou a vaší? Není možné,“ pokračovala, „přejít mlčením tak silné důvody: musím setrvat ve svém nynějším stavu a ve svých rozhodnutích, nikdy jej nezměním.“ — „Ach, myslíte, že to dokážete, paní?“ zvolal pan de Nemours. „Domníváte se, že vaše rozhodnutí odolá muži, jenž vás zbožňuje a který je dosti šťasten, aby se vám zalíbil? Je těžší, než si myslíte, paní, odporovat tomu, kdo se nám líbí, a tomu, kdo nás miluje. Udělala jste to z přísné ctnosti, jež nemá téměř příkladu; ale tato ctnost již neodporuje vašim citům a doufám, že se jimi budete chtít nechtět řídit.“ — „Vím, že není nic

200

příliš blízká, aby mi dopřála jasného a zřetelného pohledu; zatím se těšte tím, že jste vznítil lásku v ženě, jež by nemilovala nikoho, kdyby nebyla spatřila vás: věřte, že moje city k vám budou věčné a že potvrzají, ať budu dělat cokoli. Sbohem,“ řekla mu, „je to rozhovor, za který se hanbím: povězte to panu vicedomovi; svoluji k tomu a prosím vás o to.“

Po těchto slovech odešla, aniž ji mohl pan de Nemours zadržet. Nalezla pana vicedoma v nejbližším pokoji. Viděl ji tak vzrušenou, že se neodvážil na ni promluvit a beze slova ji usadil do jejího kočáru. Vrátil se k panu de Nemours, jenž překypoval radostí, smutkem, úžasem, obdivem a konec konců všemi city, jež může vznítit jen láska plná strachu i naděje, že byl jako bez rozumu. Vicedom musil dlouho čekat, než byl kníže s to sdělit mu obsah rozmluvy. Konečně promluvil a pan de Chartres, ač nebyl zamilován, neměl nicméně menší obdiv pro ctnost, duchaplnost a ušlechtilost paní de Clèves než sám pan de Nemours. Zkoumali, co může kníže očekávat od svého osudu; a ať v něm láska vzbuzovala sebevětší obavy, souhlasil s panem vicedomem v tom, že není možné, aby paní de Clèves setrvala při svém rozhodnutí. Přesto se shodli v tom, že je nutno řídit se jejími rozkazy; báli se, že kdyby si veřejnost všimla jeho náklonnosti k ní, mohla by paní de Clèves učinit veřejné prohlášení a vzít na sebe společenské závazky, jež by potom dodržovala ze strachu, aby se nemyslilo, že ho milovala za života svého manžela.

Pan de Nemours se rozhodl doprovázet krále. Byla to cesta, již se nemohl tak snadno vyhnout, a odhodlal

202

obtížnějšího než to, co podnikám,“ namítla paní de Clèves, „nedůvěřuji svým silám přes všechny důvody; to, čím jsem povinna památce pana de Clèves, by bylo slabé, kdyby to nepodpíral zájem o můj klid; důvody udržet si klid musí být podepřeny důvody zůstat věrna povinnosti; ale ač sama sobě nedůvěřuji, myslím, že nikdy nepřekonám úzkostlivost svého svědomí, a stejně nedoufám, že bych přemohla svou náklonnost k vám. Učiní mě nešťastnou, ale já se oloupím o setkání s vámi, ať mě to stojí sebevětší vypětí sil. Zapřísahám vás při vší moci, kterou nad vámi mám, nevyhledávejte příležitost vidět se se mnou. V mých okolnostech se mi zdá hříchem vše, co by jindy bylo dovoleno, a už sama slušnost zakazuje všechny styk mezi námi.“

Pan de Nemours se jí vrhl k nohám a poddal se všem protichůdným hnutím, která jím zmítala. Projevil jí i svými slovy i svým pláčem nejprudší a nejněžnější vášeň, která kdy zachvátila srdce. Ani srdce paní de Clèves nebylo bez citu; a dívajíc se na knížete očima od slz poněkud naběhlýma, zvolala: „Proč vás musím obviňovat ze smrti pana de Clèves? Proč jsem vás nepoznala, teprve co jsem volná, nebo proč jsem vás nepoznala, dřív než jsem byla zadaná? Proč nás osud rozděluje tak nepřekonatelnou překážkou?“ — „Není tu vůbec žádná překážka, paní,“ namítl pan de Nemours, „jen vy sama se stavíte proti mému štěstí, jen vy sama si ukládáte zákon, který vám nemůže vnutit ani ctnost, ani rozum.“ — „Je pravda,“ odvětila, „že přináším velkou obět povinnosti existující jen v mé obraznosti: vyčkejte, až co zmůže čas. Pan de Clèves skončil teprve nedávno a tato neblahá událost je ještě

201

se odejít, ba ani se nepokusil znovu spatřit paní de Clèves z onoho místa, odkud ji několikrát uviděl. Poprosil pana vicedoma, aby s ní promluvil on. Co vše mu neřekl, aby jí vyřídil! Jaký nekonečný počet důvodů, které by jí přemluvily, aby překonala úzkostlivost svého svědomí! Bylo již pozdě v noci, když pan de Nemours pomyslel na to, aby mu popřál klidu.

Ani paní de Clèves ho nemohla nabýt: bylo pro ni něco tak nového, že se vymanila ze svého nuceného postoje, že po prvé za svého života strpěla, aby jí někdo řekl, jak ji miluje, a že sama přiznala, že miluje, něco tak nového, že již sama sebe nepoznávala. Byla udivena tím, co provedla; litovala toho; radovala se z toho: všechny její city byly plny zmatku a vášně. Zkoumala zase překážky, jež povinnost stavěla v cestu jejímu štěstí; pocítila bolest nad tím, že jsou tak závažné, a litovala, že je panu de Nemours tak jasně vyjádřila. Ačkoli ji myšlenka, že by se za něho mohla provdat, napadla hned po onom setkání v sadech, neudělala na ni takový dojem jako rozmluva, kterou s ním právě měla, a byly chvíle, kdy skoro ani nemohla pochopit, že by s ním mohla být nešťastna. Byla by si ráda řekla, že jsou špatně odůvodněny i její výčitky stran minulosti a její obavy do budoucnosti. Rozum i povinnost jí v jistých chvílích přiváděly na mysl věci zcela protichůdné, jež ji rychle hnaly k rozhodnutí již nikdy se neprovdát a již se nikdy s panem de Nemours nevidět; ale bylo to rozhodnutí příliš násilné, aby zakotvilo v jejím vzrušeném srdci, které znovu tolik podléhalo kouzlu lásky. Konečně si pomyslela, aby nalezla trochu klidu, že ještě není nutno dělat si násilí a pevně se roz-

203